

та розмір крони, схема посадки, стан насаджень, умови зволоження, зручність для обробітку, екологічний стан та розміщення).

Нормативне встановлення нижньої межі ринкових цін на землю має принципове значення для сучасної правової та економічної ситуації [4, 66]. На думку автора, з одного боку, воно дає змогу скасувати законодавчі заборони та обмеження, що перешкоджають формуванню земельного ринку, із другого боку, цей захід не дасть можливості для форсованого продажу земель у значних масштабах, доки країна не вийде з аграрної кризи й купівля земель по цінах на рівні світових стане вигідною.

Література

1. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2002. — № 3-4. — Ст. 27.
2. Про оцінку земель: Закон України від 11 грудня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2004. — № 15. — Ст. 229.
3. Мессель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Земельна реформа — основа структурних перетворень в аграрній сфері України // Економіка АПК. — 1996. — № 5. — С. 10-17.
4. Пасхавер Б. Й. Питання формування земельного ринку // Вісник аграрної науки. — 1997. — № 5. — С. 62-68.
5. Федоров М. М. Економічні проблеми земельних відносин. — К.: ІАЕ, 1998. — 263 с.
6. Шияп Д. Грошова оцінка земель: методика і методологія // Економіка України. — 1998. — № 11. — С. 57-61.

УДК 349.42(477)

Г. М. Беженар

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДЯН, ЯКІ ВЕДУТЬ ОСОБИСТЕ СЕЛЯНСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО

Верховною Радою України 15 травня 2003 року був прийнятий Закон України «Про особисте селянське господарство» (далі — Закон) [1]. В ст. 1 цього Закону закріплено, що особисте селянське господарство (далі — ОСГ) — це господарська діяльність, яка проводиться без створення юридичної особи фізичною особою індивідуально або особами, які перебувають у сімейних чи родинних відносинах і спільно проживають, для задоволення особистих потреб шляхом виробництва, переробки і споживання сільськогосподарської продукції, реалізації її надлишків та надання послуг з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму.

На наш погляд, даний Закон містить ряд неточностей і потребує доопрацювання. А саме, по-перше, в Законі «Про особисте селянське господарство» закріплено, що діяльність, пов'язана з веденням даного господарства, не належить до підприємницької. На нашу думку, це неможливо стверджувати відносно всіх особистих селянських господарств, навіть виходячи з аналізу самого Закону. Так в ст. 1 даного нормативного акта закріплено, що члени ОСГ здійсню-

ють діяльність на свій страх і ризик у межах встановленого правового господарського порядку. Якщо звернутися до поняття підприємницької діяльності, наведеного в Господарському кодексі [2], то можна зробити висновок, що підприємництво — це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. То що члени особистого селянського господарства здійснюють свою господарську діяльність самостійно, систематично, на власний ризик для досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку, не викликає сумнівів. Єдине розходження з поняттям підприємницької діяльності полягає в тому, що дана діяльність не здійснюється підприємцями. Але ніхто не забороняє жодному членові особистого селянського господарства зареєструватися як приватному підприємцю.

Крім цього, згідно зі ст. 1 Закону «Про особисті селянські господарства» дані господарства — це господарська діяльність, яка здійснюється членами ОСГ. Відповідно до ст. 3 Господарського кодексу під господарською діяльністю розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Суб'єктами господарювання є: господарські організації — юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Отже можна зробити висновок, що оскільки згідно з поняттям особистого селянського господарства дане господарство — це господарська діяльність, а дану діяльність мають право здійснювати тільки суб'єкти господарювання (юридичні особи або фізичні особи — підприємці), то, по-перше, або ОСГ це юридична особа (що впливає з аналізу деяких статей Закону «Про особисте селянське господарство»), або особи, які ведуть дане господарство, є підприємцями, інакше це не може бути господарською діяльністю.

Хоча згідно зі ст. 1 Закону особисті селянські господарства не є юридичною особою і діяльність, пов'язана з веденням даного господарства, не є підприємницькою, але, виходячи з поняття особистого селянського господарства, наведеного в ст. 1 Закону, впливає, що дане господарство — це господарська діяльність. Тобто не зрозуміло, це господарство чи господарська діяльність. З наступних статей Закону «Про особисте селянське господарство» теж не зовсім ясно є даний суб'єкт аграрних правовідносин юридичною особою чи ні. Це впливає з аналізу наступних статей даного Закону: ст. 4 має назву «Облік особистих селянських господарств», тобто, на наш погляд, можна зробити висновок, що мається на увазі юридична особа, інакше було б закріплено «Облік громадян, які ведуть особисте селянське господарство»; в ст. 5 закріплено «у разі виходу з особистого селянського господарства...». Вийти з господарської діяльності (якою згідно

з ст. 1 Закону є ОСГ) не можливо, господарську діяльність можна тільки припинити.

Слід звернути увагу ще й на те, що в законодавстві відсутнє визначення поняття «надлишки сільськогосподарської продукції, вирощеної в особистих селянських господарствах». Тому, на наш погляд, неможливо встановити, скільки реалізується продукції даного господарства, надлишки це чи ні. Поки це не врегульовано законодавчо, члени ОСГ самостійно будуть визначати, яка частина виробленої в їх господарстві продукції є надлишками. Це може бути й більша частина виробленої (вирощеної) в даних господарствах продукції. Крім цього відповідно до ст. 8 Закону «Про особисті селянські господарства» члени особистих селянських господарств належать до категорії зайнятого населення в разі, якщо робота в цьому господарстві для них є основною і розрахунковий місячний дохід на одного члена дорівнює або перевищує розмір мінімальної заробітної плати. Порядок визначення місячного доходу на одного члена особистого селянського господарства встановлюється постановою Кабінету Міністрів України № 2031 «Про затвердження Порядку визначення розрахункового місячного доходу на одного члена особистого селянського господарства» від 26.12.2003 р. [3].

Більше цього в ст. 1 Закону закріплено, що особи, які ведуть ОСГ, мають право надавати послуги з використанням майна особистого селянського господарства, у тому числі й у сфері сільського зеленого туризму, тобто здійснювати діяльність для отримання прибутку.

На наш погляд, законодавчо слід визначити правовий статус даного суб'єкта аграрних правовідносин та внести зміни до Закону «Про особисте селянське господарство». Передусім необхідно розмежувати діяльність громадян, які ведуть дане господарство, на таку, яка має ознаки підприємницької діяльності, і на таку що ні. Очевидно, сільськогосподарське виробництво сімей, які ведуть дане господарство для продовольчого забезпечення і задоволення інших споживчих потреб, існуватиме ще довго [4]. При цьому статус цих господарств, форми їх підтримки, соціальне страхування зайнятих тощо мали б заохочувати реєструватися підприємцями.

Слід також звернути увагу на те, що в ст. 5 Закону закріплено, що для ведення особистого селянського господарства використовуються земельні ділянки розміром не більше двох гектарів, передані фізичним особам у власність або в оренду в порядку, встановленому законом. Розмір земельної ділянки особистого селянського господарства може бути збільшений у разі отримання в натурі (на місцевості) земельної частки (паю) та її спадкування членами особистого селянського господарства відповідно до закону. Громадяни України, які реалізували своє право на безоплатну приватизацію земельної ділянки для ведення особистого підсобного господарства в розмірі менш ніж 2,0 гектара, мають право на збільшення земельної ділянки в межах норм, встановлених ст. 121 Земельного кодексу України для ведення особистого селянського господарства.

Обмеження розміру земельної ділянки особистого селянського господарства двома гектарами суперечить положенням Земельного кодексу України,

тому що згідно з останнім це належить до земельних ділянок, які передаються безоплатно із земель державної або комунальної власності для ведення цих господарств. Крім цього, з аналізу вищенаведеної статті Закону випливає, що земельні ділянки, які використовуються для ведення ОСГ, можуть бути не більше 2 гектарів разом з орендованими земельними ділянками. Це також суперечить Земельному кодексу та Закону України «Про оренду землі», оскільки дані нормативні акти не містять положень відносно обмеження розміру орендованих земельних ділянок.

Слід зауважити на те, що, крім безоплатної передачі земельних ділянок, громадяни у відповідності до ст. 131 Земельного кодексу можуть набувати права власності на земельні ділянки на основі придбання за договором купівлі-продажу, дарування, міни, іншими цивільно-правовими угодами. Відповідно до п. 13 Перехідних положень Земельного кодексу на період до 1 січня 2015 року громадяни можуть набувати права власності на землі сільськогосподарського призначення загальною площею до 100 гектарів. Ця площа може бути збільшена у разі успадкування земельних ділянок за законом. Після 1 січня 2015 року навіть це обмеження розмірів земельних ділянок буде скасовано, і громадяни, які ведуть ОСГ, зможуть самостійно визначати розмір своїх земельних ділянок виходячи із своїх матеріальних можливостей і трудових ресурсів.

І, нарешті, текст Закону не містить відомості відносно можливості залучення до ведення даного господарства найманих працівників. На нашу думку, громадяни, які ведуть ОСГ, можуть застосовувати власну або використовувати найману працю. Застосування найманої праці може здійснюватись шляхом укладення договору підряду або трудового договору. Можливість укладення такого договору, стороною в якому виступає роботодавець — фізична особа, не тільки передбачається на рівні господарського та цивільного законодавства, а й деталізується у трудовому законодавстві України [5; 6], тому не можна погодитись з твердженнями щодо виключності застосування власної праці громадян, які ведуть особисте селянське господарство, та членів їх сім'ї. Право застосовувати найману працю мають всі фізичні особи, що не дозволяє виділяти цю можливість як ознаку особистого селянського господарства.

З вищевикладеного можна зробити висновок про те, що Закон потребує суттєвого доопрацювання, оскільки в ньому містяться положення, що суперечать нормам Земельного кодексу. Правове становище особистих селянських господарств, на наш погляд, визначено не повно, а визначення цих суб'єктів правовідносин не розкриває суті та ролі особистих селянських господарств у даний час.

Література

1. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 29. — Ст. 232.
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2003. — № 21–22. — Ст. 144.
3. Про затвердження Порядку визначення розрахункового місячного доходу на одного члена особистого селянського господарства: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.12.2003 р. // Урядовий кур'єр. — 2004. — № 12.

4. Шепетько Л., Прокопа І. І високий урожай — не гарантія продовольчої безпеки, коли поряд з економічним постає демографічний фактор // Віче. — 2002. — № 1 (118).
5. Кодекс законів про працю України // Відомості Верховної Ради УРСР. — 1971. — Дод. до № 50. — Ст. 375.
6. Про затвердження Форми трудового договору між робітником і фізичною особою та Порядку реєстрації трудового договору між робітником та фізичною особою: Наказ Міністерства праці і соціальної політики України від 8 червня 2001 р. // Офіційний вісник України. — 2001. — № 27. — Ст. 1219.

УДК 349.6:504.5(477.63-25)

Н. М. Деркач

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПРИ РОЗВІДУВАННІ ТА РОЗРОБЦІ НАДР У М. КРИВИЙ РІГ

У широкому розумінні правові приписи, спрямовані на охорону надр, містяться в багатьох розділах КПК України, але спеціальний розділ (ст. ст. 56–59) виділяє ті заходи, які забезпечують охорону надр. Виділення вказаних правових норм у спеціальний розділ виправдано тим, що в ньому відображені основні вимоги в галузі охорони надр. Надра на відміну від інших природних об'єктів практично не можна поновити. У зв'язку з цим виникає необхідність у запровадженні особливих вимог, що сприяють раціональному використанню корисних копалин і належній їх охороні. Реалізація норм і розпоряджень у галузі охорони надр здійснюється в процесі обліку та планування використання надр, на стадіях геологічного вивчення, проектування і будівництва підприємств та споруд, розробки родовищ корисних копалин та ін.

Основними вимогами в галузі охорони надр є: забезпечення повного і комплексного геологічного вивчення надр; додержання встановленого законодавством порядку надання надр у користування і недопущення самовільного користування надрами; раціональне вилучення і використання запасів корисних копалин і наявних у них компонентів; недопущення шкідливого впливу робіт, пов'язаних з користуванням надрами, на збереження запасів корисних копалин, гірничих виробок і свердловин, що експлуатуються чи законсервовані, а також підземних споруд; охорона родовищ корисних копалин від затоплення, обводнення, пожеж та інших факторів, що впливають на якість корисних копалин і промислову цінність родовищ або ускладнюють їх розробку; запобігання необґрунтованій та самовільній забудові площ залягання корисних копалин і додержання встановленого законодавством порядку використання цих площ для інших цілей; запобігання забрудненню надр при підземному зберіганні нафти, газу та інших речовин і матеріалів, захороненні шкідливих речовин і відходів виробництва, скиданні стічних вод.

Ці вимоги охорони надр становлять складову частину прав та обов'язків користувачів надрами і конкретизуються у законодавстві щодо різноманітних видів та стадій користування надрами. У разі порушення перелічених вимог